

ter
under
lingar-
g av
strids-
kytte

Europasamarbetet aktiverar de brittiska historikerna.
Vem började? Var det rätt att klubba krauten i första världskriget? Wilhelm Engström har läst två nyutkomna volymer.

Om Kaiser Wilhelm hade

Under det gångna året har 80-årsminnet av vapenstillståndet efter första världskriget högtidlighållits. Parader, ceremonier och kransnedläggningar har avlöst varandra. Detta lär vara det sista jubileum som firas i närvaro av dem som faktiskt var med. Inte oväntat har åtskilliga historiker av facket tagit tillfället i akt att under året publicera nya verk om denna blodiga konflikt. Frågan kring vilken allting kretsar är hur det som aldrig skulle få ske trots allt kom att bli verklighet.

Trots att nästan ett sekel förlutit sedan skotten i Sarajevo finns inget självklart svar. Att Storbritannien spelade en nyckelroll i förspelet till kriget är dock en allmänt accepterad sanning. Förvisso hade Storbritannien slutit förbund med Frankrike och Ryssland så tidigt som 1907, men landets deltagande i en förment storkonflikt togs inte för självklar i Europas övriga huvudstäder. Den brittiske utrikesministern Sir Edward Grey sades ha legat somnlös resten av sitt liv, plågad av tanken att han inte tillräckligt klart markerat Storbritanniens beredvillighet att förklara Tyskland krig i händelse av att Belgiens neutralitet kränktes.

Kabinetet splittrat

I två nyutkomna verk av de brittiska historikerna Niall Ferguson och John Keegan står bland annat att läsa att det brittiska kabinetet var djupt splittrat i frågan. Det var på någon röst när som Asquiths regering den 2 augusti 1914 fattade beslutet att gå in i kriget.

Enligt en plan som utarbetats av före generalstabschefen Alfred von Schlieffen gick fyra tyska arméer till angrepp mot Belgien och Luxemburg. De fortsatte på bred front mot Frankrike samtidigt som femte, sjätte och sjunde arméerna anföll Frankrike från Elsass-Lothringen. I en väldig kniptångsmanöver skulle Paris intas på 42 dagar, varefter stor del av västfrontsmännen skulle kunna överföras till den ryska fronten.

Befälhavaren Helmuth von Moltke gjorde dock ett avgörande misstag. Han underlät att ge den strategiskt viktiga första armékåren under general Alexander von Kluck en fullständig bemanning. Fransmännen hade koncentrerat sina styrkor söderut för att om möjligt kunna rycka in i Elsass-Lothringen, så a priori hade tyskarna odds på sin sida. Underbemanningen i de första och andra armékåren gjorde dock att de gled isär och den brittiska expeditionskåren under Sir John French lyckades slå in en kil.

Foto: PRESENS BILD

Krigsherrarna. Paul von Hindenburg, generalstabschef efter 1916, förklarar frontförloppet för kejsar Wilhelm II medan generalkvartermästare Erich Ludendorff ser på.

Det ledde i sin tur till slaget vid Marne, där den tyska framryckningen stoppades och Paris räddades.

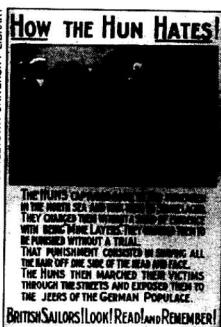
Ferguson och Keegan tillåter sig att spekulera kring hur den första månaden hade sett sig om britterna inte hade sänt över sin expeditionstyrka. Det är inte otänkbart att tyskarna hade segrat vid Marne och kriget därmed varit över till jul, något som leder till intressanta funderingar. Kanske kunde krigets masslakter ha undvikits? Sannolikt hade världen också förskonats både från bolsjevikrevolution och nationalsocialism. Ferguson gissar vidare att det brittiska imperiet hade räddats och att det segrande Tyskland hade sökt bygga upp en stark Europeisk union.

Hyllade övermänniskoidealet

Åtskilligt talar emellertid emot ett sådant slut på sagan. Tyskland var en auktoritär stat som i allt väsentligt hyllade övermänniskoidealet. Synen på Polen och Ryssland som mindervärdiga nationer var utbredd långt före Hitler. Tyskarnas grymma och hänsynslösa behandling av den belgiska civilbefolkningen får tjäna som ett varnande exempel på hur ett kejsarligt styrt Europa hade behandlats. Frågan huruvida Tyskland verkligen ville ha ett storkrig har stöts och blöts av historiker under detta sekel.

Bismarck hade genom skickliga diplomatiska demarcher lyckats hålla ärkefienden Frankrike isolerat. Särskilt slugt var hans upprättande av det hemliga återförsäkringsfördraget med Ryssland 1887, som bromsade den spirande vänskapen mellan det republikanska Frankrike och det kejsarliga Ryssland. När den nye tyske kejsaren Wilhelm II efter två år på tronen avskedade Bismarck, medförde det att återförsäkringsfördraget aldrig förnyades. Kejsar Wilhelm lyckades med osviktig precision trampa i klaveret så ofta

GEORGETOWN UNIVERSITY LIBRARY

Grymma tyskar. Brittisk plansch från omkring 1917 skildrar hur tyska trupper tillfångatar fiskare och rakar av dem halva skägget.

att Storbritannien, Frankrike och Ryssland till sist slöt sig samman i trippelententen. Därmed var Tyskland i praktiken kringränt.

För hypotesen att Tyskland verkligen ville störta Europa i krig talar det berömda krigsråd som Wilhelm II sammankallade den 8 december 1912. Mötet utlöstes av en panikrapport från den tyske ministern i London: Krigsministern Lord Haldane hade deklarerat att Storbritannien inte skulle acceptera att Frankrike militärt besegrades. Under detta krigsråd förklarade kejsaren att han för sin del inte skulle motsätta sig ett europeiskt storkrig om det var militärt motiverat.

Frustrationen var stor inom det militära etablissemangen över omringningen av Tyskland och vissa generaler, däribland von Moltke själv, ville omedelbart aktivera Schlieffenplanen. Amiral Tirpitz ville emellertid invänta rätt tillfälle och visade på behovet av ytterligare rustningar.

Splittrat mellan hökar och duvor

Även om beslutet blev att vänta och se hade krigsrådet i andan om bestämt sig för att gå i krig. Eftersom det avhölls utan civila ministrar närvarande har det antagits att Tyskland var splittrat mellan militära hökar och civila duvor. John Keegan argumenterar skickligt för, att även om det fanns en nyansskillnad i uppfattning om angelägenheten av ett krig, så var de civila ministrarna ingalunda motståndare till det. Rikskanslern Theobald von Bethmann-Hollweg var bekymrad över den snabba militära och ekonomiska tillväxten i Ryssland. Hans privatsekreterare Kurt Riezler skrev den 8 juli 1914: "Ryssland växer och tynger oss till slut som en mar-dröm". Innerst inne var rikskanslern och regeringen övertygade om att det gällde nu eller aldrig. Det var sista chansen att vinna ett storkrig. Tre år senare skulle de brittiska och ryska rustningarna gjort Tyskland chanslös.

Hedervärd general hade otur

Keegan beskriver på ett ypperligt sätt kriget som ett sammanhållet förlopp. De mest komplicerade slagordningar blir lättfattliga utan att han hemfaller åt onödiga förenklingar. En kampanj som tidigare rönt föga intresse bland krigshistorikerna är tyskarnas stora våröfensiv 1918. Huvudanfallet riktade sig mot den femte brittiska armékåren under Sir Hubert Gough, en hedervärd och skicklig general som hade otur. Året innan hade fransmännen deserterat i stora skaror och överlämnat åt britterna att hålla stånd vid fronten.

Att de brittiska styrkorna hade någon stridsmoral kvar efter slakten vid Passchendale är en gåta. Den 21 mars på morgonen sänkte sig dimman och det tyska artilleriet bombarderade de brittiska styrkorna med gasgranat. Först stark tårgas som tvang soldaterna att slita av sig gasmasker. I nästa omgång bombarderades de med fosgen- och senapsgas som i kombination angrep både lungor och ögon. Tyskarna kunde därefter bryta igenom och avancera

nästan ända fra Amiens. Tack samling där för porteredes på donbussar kur Efter att dennz stoppats var kn

Allt skedde Striderna på f galiziska, skärri delserna i Frär utvecklingen i Jerusalem, och riddarna missly bart psykologis

Egendomlig bortser från det och det oavgjör örlogsoperation enstaka skärmy de betydelse s före krigsutbro

Att första vä sta stora traged get kunde undvi som skett i händ diskuteras. Ett hade säkert ha flitker ad modu trerar att offen

Krig

Theobald Bethmann-H

"Ett avtal är b augustin 1914 ut Berlin W E Gosci von Bethmann-H till utrikesminist

Hans excellens monolog. Han a regering vidtagt "neutralitets" sk strundade i, ja, i de Storbritannien inget hellre önsi länderna emella för alla ohygglig följden.